СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

UDC 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.2-1/17>

Nanivskyi R. S.

Narodowy Uniwersytet "Politechnika Lwowska"

KREACJA OBRAZU KOBIETY W TWÓRCZOŚCI
ANDRZEJA STASIUKA NA WYBRANYCH PRZYKŁADACH

Статтю присвячено творчості відомого сучасного письменника-мандрівника Анджея Стасюка (Andrzeja Stasiuka), а саме розглянуто приклади способів креації образу жінки на вибраних прикладах його героїв. В огляді наведено погляди відомих польських критиків і публіцистів, серед яких К. Дунін (Kinga Dunin), П. Дунін-Вонсович (Paweł Dunin-Wąsowicz), К. Будровська (Kamila Budrowska).

На прикладах творів «Білий крук» / "Biały kruk" (1995 рік), «Галицькі оповідання» / "Opowieści galicyjskich" (1995 рік), «Дев'ять» / "Dziewięć" (1999 рік), «Дукля» / "Dukla" (1997 рік), «Зима» (2001 рік), «Мури Геброну» / "Mury Hebronu" (1992 рік), «Через річку» / "Przez rzekę" (1996 рік), «Як я став письменником (спроба інтелектуальної автобіографії)» / "Jak zostałem pisarzem (próba autobiografii intelektualnej)" (1998 рік) тощо розглядається сутність жіночих типажів.

Невід'ємною рисою художнього світу у творчості А. Стасюка залишається чоловік, навколо якого «обертаються» жіночі персонажі як об'єктивно, так і суб'єктивно. Можливо, жінкам непросто ігнорувати автономію цього чоловічого світу, який додатково функціонує на реалістично-буденному ґрунті. Його персонажі – це як зрілі чоловіки, так і молоді хлопці, що вживають дешевий алкоголь, говорять на «сильні» чоловічі теми, зазвичай різко ділять жінок на середніх і неординарних. Остання група жінок може чинити великий вплив на поведінку чоловіків і успішно зводити їх до ролі підданих. Зіткнувшись із недоступними і гордими жінками, навіть герої мачо відмовляються від свого панування та влади над слабкою статтю.

А. Стасюк зауважує, що жіночий час сферичний, про що найкраще свідчать як циклічність повсякденної діяльності, так і повторення фізіологічних процесів, пов'язаних із задоволенням потреб чоловіків і народженням дітей. Жіноча тілесність і участь у повсякденному житті, у діяльності, від якої вони не можуть відмовитись, прирікають головних героїв на невдачу в боротьбі проти чоловіків за місце у світі та за їхню гідність.

Соціальні та моральні закономірності також впливають на чоловіків, які зазвичай виконують роль батьків та чоловіків, які підтримують свої сім'ї. Однак критичне ставлення до жінок, недооцінка вартості роботи, яку вони роблять щодня, та відсутність поваги до них роблять рівне співіснування цих двох світів у творчій креації автора досі неможливим.

Ключові слова: Анджей Стасюк, героїня, жінка, творіння, образ, ідентичність, літературний твір.

Sformułowanie problemu i uzasadnienie znaczenia. Andrzej Stasiuk jest jednym z tych pisarzy, którzy w swoich utworach konsekwentnie budują świat oparty na "męskich" bohaterach. Każda kolejna książka zdaje się być potwierdzeniem tej tezy. Centralną pozycję w wielu utworach pisarza zajmują mężczyźni, ze swym "typowo" męskim zachowaniem. Fakt ten nasuwa pytanie o postacie kobiece i ich miejsce w twórczości artysty. Przeciętny męski bohater utworów Stasiuka, to osobnik obdarzony silnym popędem płcio-

wym, egzystujący na marginesie życia społecznego, który ciągle jest represjonowany a w konsekwencji zostaje odseparowany od społeczeństwa.

Analiza badań i publikacji. Poruszony dylematy w twórczości pisarza można zaobserwować takich znanych polskich krytyków jak: K. Dunin, P. Dunin-Wąsowicz, K. Budrowskiej i in.

Paweł Dunin-Wąsowicz, który dostrzegł w twórczości A. Stasiuka wyraźne cechy książki "mocnej" i "męskiej", uważa, że jest to główny powód

“przewidywalności” jego następnych książkowych bohaterów: “Jeśli kariera Stasiuka będzie się rozwijać w kierunku wyznaczonym przez “Dziwięć”, w następnej książce powinniśmy przeczytać o tym że nigdy nie będzie już tak wspaniałej atmosfery jaką w latach siedemdziesiątych” [2, s.78].

Dla Kingi Dunin taka wizja zmaskulinizowanego świata wiąże się z cynizmem i “fiksacją na męskie libido w kulturze wartości” [3, s. 282]. Badaczka uważa, że świat wykreowany przez Stasiuka, “jest pozbawiony żywych i prawdziwych kobiet” [4, s. 303]. Ale jak zaznacza Dunin, taki punkt widzenia nie ma wpływu na postrzeganie twórczości pisarza jako “niepełnowartościowej” [4, s. 303].

Zupełnie inaczej postrzegają ten problem polskie feministki, według których Stasiuk staje się budowniczym świata “macho”. Kamila Budrowska, analizując jego bohaterów narzędziami krytyki feministycznej, tak napisała na ten temat znamienne słowa: “Feministki, obudźcie się i podrapcie go dotkliwie zamiast występować wspólnie na wieczorach autorskich!” [1, s. 172]. Badaczka zarzuca A. Stasiukowi, że w zbudowanym przez niego świecie, kobieta stanowić może, co najwyżej dopełnienie męskiego bohatera, a jej śladów szuka się, tropi: “<...> By odnaleźć ją na marginesie opisywanej rzeczywistości, zawsze z boku” [1, s. 176].

Wyraźny jest podział na kobiety i mężczyzn, których dzieli niemal wszystko – czas, przestrzeń, pragnienia, praca, emocjonalność itd. Same kobiety natomiast prze autora pokazany dwójako, “<...> Występują w dwóch rolach: macierzyńskiej i seksualnej” [1, s. 176]. Podobnego zdania jest Kinga Dunin, według której A. Stasiuk “zawsze będzie kiepskim pisarzem”, ponieważ w jego utworach obraz kobiety, “jest zupełnie zafałszowany” [3, s. 284].

Sformułowanie celu artykułu. Wyróżnikiem prozy A. Stasiuka jest budowanie świata fikcji z perspektywy mężczyzny, który pozostaje jego centralnym punktem, podmiotem, wokół którego “krążą” ujęte przedmiotowo i fragmentarycznie postacie kobiece. Zapewne niełatwo przejść obojętnie obok autonomii tego męskiego świata, który dodatkowo funkcjonuje na gruncie realistycznym – ukazany w konkretnym miejscu i w konkretnym czasie.

Przestrzeń świata przedstawionego utworów A. Stasiuka wypełniają zarówno mężczyźni dojrzały jak i młodzi chłopcy, którzy przy tanim alkoholu przeważnie prowadzą rozmowy na “mocne” tematy.

Przedmiot badań obejmuje analizę kreacji obrazu kobiety przedstawionym w fabularnym świecie pisarza na wybranych utworach pisarza, gdzie na pierwszy rzut oka, autor nie pozostawia miejsca na

autonomię swoim bohaterkom. Każda kolejno ukazująca się książka A. Stasiuka zdaje się tylko potwierdzać tę tezę o typowo męskim świecie gdzie nie ma kobiecie miejsca nie ma swojej przestrzeni.

Rzeczywistość powołana do życia przez pisarza ukazuje niski status obyczajowy kobiet. Ukazana w utworach przemoc fizyczna wobec nich jest akceptowaną normą, a feminizm staje się przekleństwem mężczyźni. Pozbawiając swe bohaterki tych praw, z których korzystają mężczyźni bohaterowie. zwraca uwagę Stasiuk na ten ważny problem społeczny i odwołuje się do świadomości czytelników z apelem o aprobatę procesu zmian obrazu współczesnej kobiety.

Prezentacja głównego materiału badawczego.

Bohaterowie A. Stasiuka tworzą zmaskulinizowany, autonomiczny świat, w którym mężczyźni stanowią dla siebie najbardziej pożądane towarzystwo. Bohaterów łączą wspólne doświadczenia, zainteresowania i plany, w dzieciństwie łączy ich chłopięca przyjaźń a w dorosłym życiu wspólne spożywanie alkoholu, a często także cela więzienna.

Książki: “Mury Hebronu”, “Biały kruk”, “Dziwięć” czy “Przez rzekę” mogą wręcz uchodzić za podręcznikowe przykłady konstruowania męskiej tożsamości i męskiego obrazu świata. Kobiece przeżycia ani myśli nie są w utworach Stasiuka poddawane jakiegokolwiek analizie, nie są też w żaden sposób eksponowane. Ich doznania i uczucia zostają odsunięte na dalszy plan. Rola płci pięknej narzucona została z góry przez mężczyzn i sprowadza się jedynie do zaspokajania męskiego pożądania, do bycia partnerką w kontaktach cielesnych. Wyjątek od tej reguły stanowi poniższy fragment autobiograficznej powieści “Jak zostałem pisarzem”: “<...> Wpadałem do Kasi nie w spiskowych celach, ale żeby zwyczajnie pogadać” [7, s. 86].

Takie przypadki w dziełach omawianego pisarza, gdy kobietę przedstawia się jako równoprawną partnerkę mężczyzny, dorównującą mu intelektualnie i emocjonalnie, są rzadkością. O wiele częściej rola kobiety ogranicza się do eksponowania aspektu jej cielesności, o którym najchętniej rozmawiają mężczyźni bohaterowie utworów A. Stasiuka. Mężczyźni wartościują kobiety jedynie według kryteriów mierzących walory ciała, dlatego też ocenie nie podlega ich charakter, sposób bycia ani temperament. Żeńska cielesność poddawana ocenie i komentowana wiąże się jedynie z tymi częściami ciała, które bezpośrednio biorą udział w akcie miłosnym, dlatego twarz zwykle nie jest przedmiotem zainteresowania mężczyźni.

Autor “Przez rzekę” swym bohaterkom od początku pozostawił w wykreowanym przez siebie świecie bardzo mało miejsca, odpychając je do roli

kochanek, naiwnych istot wierzących w prawdziwą miłość lub matek, które źle wypełniają swe obowiązki względem dzieci. Widać to bardzo dokładnie na przykładzie utworu „Mury Hebronu”. Główny bohater jednego z opowiadań jest niezwykle dumny ze swoich podbojów miłosnych i nie kryje się bynajmniej z brakiem szacunku dla zdobywanych przez siebie kobiet. Za znamienne można uznać słowa: „<...> Idiotka wylądowała mi na kolanach, a ona pewnie nie zauważyła, jak znalazła się pode mną” [8, s. 31].

Ofiarami męskiej nieczułości padają często kobiety wykształcone. Za przykład może posłużyć jedna z bohatererek – lekarka, która – mimo iż została wykorzystana przez młodego złodzieja – postanawia wszystko mu wybaczyć. Męscy bohaterowie Stasiuka zazwyczaj nie chcą okazywać uczuć ani „bajerować miłości” [8, s. 55].

Wydaje się, że twórczość A. Stasiuka pomimo mocno zaakcentowanego „pierwiastka” męskiego ma szansę obronić się jako literatura wartościowa. Bohaterowie-mężczyźni, mimo swej władzy nad kobietami są nieszczęśliwi i niespełnieni, są zagubieni i w gruncie rzeczy osamotnieni w brutalnym świecie, który sami powołali do życia. Świat utworów pisarza nie jest zatem męskim azylem – jak mogłoby się pozornie wydawać, brak wartości niszczy w równym stopniu kobiety jak i mężczyzn, a „wojna płci” pozostawia na polu bitwy samych przegranych.

Samotność bohaterów najlepiej widać na przykładzie „Białego kruka”. Bohater powieści próbuje odnaleźć swe zaginione ego. W tym celu sięga po pomoc ludzi podobnych sobie. W trakcie całej wyprawy bohaterowie przybywają ze sobą, jednak wciąż pozostają osamotnieni, ponieważ „<...> Nędzę łatwiej znosi się w pojedynkę” [5, s. 33]. Jedyne, co ich łączy, to wspólne wspomnienia z lat dzieciństwa i młodości. Bohaterowie „Białego kruka”, swój ratunek upatrują więc w grupie: „<...> Pięciu ludzi ukrytych w lesie, ukrytych po to, by nikt ich nie odnalazł, nie zobaczył” [5, s. 44]. „<...> Bo łatwiej rozmawiać w ciemności” [5, s. 46]. Przebywający w grupie mężczyźni akceptują podobnych do siebie kolegów, niestety nie potrafią nawiązywać kontaktów z osobami o odmiennych doświadczeniach, poglądach, problemach, szczególnie negatywnie nastawieni są do kobiet. Bardzo chętnie odwołują się natomiast do wspomnień z czasów młodości. Wspominają czasy, gdy wabili dziewczęta, chwyтали je za pośladki, by następnie porównywać doznane wrażenia. Bohaterowie tej powieści to indywidualiści, odczuwający mocno swoje istnienie, mężczyźni, którzy podczas wędrówki udają niepokonanych i twardych.

W „Białym kruku” mocnym, męskim charakterem przeciwstawione zostały niczym nie wyróżniające się

postacie kobiet, stanowiące jedynie bezbarwne tło. Bohaterki wtłoczone zostały w stereotypowy kulturowy szablon, który wyznacza im tradycyjnie pojęte miejsce: gospodyni, matki, opiekunki i strażniczki domowego ogniska. Kobiety poruszają się po niewielkim i znanym sobie terenie, którego centra stanowią: dom z podwórkiem oraz kościół i wykonują wciąż te same prace, zajmują się dziećmi, sprzątaj, karmią zwierzęta. Świat kobiecy ukazany w „Białym kruku” jest odarty z tajemnicy, dlatego odrzucony został przez mężczyzn jako nudny, przewidywalny i nieatrakcyjny. Słowa jednego z bohaterów świadczą o pejoratywnym wartościowaniu zarówno kobiecego intelektu, jak i płci żeńskiej w ogóle: „<...> Umysł Wasyla pracuje ostatnio jak umysł przesądnej baby” [5, s. 31]. Takich stereotypów w powieści „Biały kruk” odnaleźć można znacznie więcej, zwłaszcza towarzyszących opisom kobiet, uwikłanych w codzienność, w szare, bezbarwne życie: „Zwalista kobieta pozostała po prostu matką, taką trochę lepszą matką, może ideałem matki <...>. Resztę znanych kobiet, bladych rano, zaczerwienionych po południu” [5, s. 53].

Bohaterowie, mimo iż spragnieni są uczuć, nie chcą pozwolić sobie na „przesadę z miłością” [5, s. 55]. Wycieczka, w której uczestniczą, staje się dla nich odskocznią od codzienności i ujawnieniem duchowych potrzeb, skrywanych dotąd głęboko. Uważają jednak, że poszukiwanie sensu, odkrywanie nowych stron życia i wszelka aktywność poznawcza dostępna jest wyłącznie prawdziwym mężczyznom. Sytuacja, w której znaleźli się bohaterowie powoduje, że zaczynają w nich budzić się uczucia, „których nie potrafili nazwać” [5, s. 54].

Nieprzypadkowo w twórczości A. Stasiuka dominują silne męskie postacie, ponieważ, jak zaznaczył sam autor, każda z jego książek została skierowana do konkretnej grupy – w tym przypadku – męskiej grupy odbiorców [1a]. Większość czytelników stanowią mężczyźni, jednak sam autor nie wyklucza, że kiedyś być może napisze książkę o kobietach i dla kobiet [1a].

Nie brak przykładów, które ukazują zdominowane przez mężczyzn bohaterki, traktowane przedmiotowo kochanki „należące” jednocześnie do wielu partnerów. Taki obraz bohaterek dominuje zwłaszcza we wcześniejszych utworach artysty, natomiast pewna zmiana dostrzegalna jest w późniejszej fazie jego twórczości.

Przykład tajemniczej i nieprzeciętnej postaci kobiecej stanowi Nadia z utworu „Przez rzekę”. W przeciwieństwie do innych kobiet ukazanych w twórczości A. Stasiuka bohaterka odznacza się silnymi, niemal męskimi cechami osobowości,

zachowując równocześnie uwodzicielski wdzięk. Jej wyemancypowany sposób bycia budzi respekt, a jej wewnętrzna siła nie poddaje się męskiej dominacji. Tajemniczość tej postaci intryguje bohaterów, a jej nagłe zniknięcie wyzwala w mężczyznach poczucie niemocy, ale i przywraca stan emocjonalnej równowagi. Opuszczony przez Nadię bohater wyznaje: „Byliśmy podobni do listków w nurcie rzeki. Zdarzenia porwały nas i unosiły” [9, s. 42]. Postać tej niezwykle bohaterki wydaje znamionować nawet pewien rodzaj demoniczności, dystansu i poczucia wyższości wobec otaczającego ją świata. Świadczą o tym poniższe słowa narratora: „<...> Obejmowała to wszystko ironicznym uśmiechem” [9, s. 27]. Zdając sobie sprawę ze swej fizycznej atrakcyjności, nie bała się prowokować mężczyzn, nie zajmowała pozycji obronnej, ale raczej działała ofensywnie. W odróżnieniu od innych bohaterek A. Stasiuka Nadia swobodnie poruszała się w męskim świecie, dostosowując brutalne reguły gry do własnych potrzeb: „Na co patrzysz? Na nogi czy na tyłek? <...> To już lepiej patrz na dupę” [9, s. 26].

Bohaterka utworu „Przez rzekę” nie dość, że nie przyjmuje postawy ofiary, to dodatkowo sama stara się zawładnąć bohaterem i całkowicie go sobie podporządkować. W zachowaniu Nadii zaznacza się postawa feministyczna, a jej zachowanie powoduje, że staje się dla mężczyzn jednocześnie urzekająca i odpychająca. Przykładem umiejętnego i skutecznego wykorzystania przez tę kobietę postaci swojej przewagi nad mężczyzną jest gwałtowny akt miłosny, którym – według narratora utworu – bohater dokonuje zdrady z żoną swego kolegi Ptysia. Mimo że pragnienie zmysłowe przybrało w końcu postać obrzydzenia do dziewczyny, główny bohater znalazłszy się pod wpływem jej czaru nie był w stanie nic „na to poradzić” [9, s. 55] w chwilach, kiedy: „<...> Szaleństwo dotyka <...> jednego tylko zmysłu” [9, s. 58].

Nadia mówi o sobie niewiele, lecz odznacza się swobodą obyczajową i prowokacyjnym zachowaniem. Potrafi silnie oddziaływać na swego kochanka i ma zdolność wywoływania silnych uczuć i emocji. Mężczyźni chętnie przyglądają się jej gestom, takim jak zakładanie nogi na nogę, czy palcom gładzącym filiżankę, dostrzegając w nich nieodgadnioną tajemnicę, a sama bohaterka budzi w mężczyznach ambiwalentne uczucia. Jej niezależność sprawia, że staje się pożądana przez mężczyzn, a jej tajemniczość powoduje, że zaczyna funkcjonować bardziej jako symbol niż postać realna. Tej ciekawej, wyjątkowej i niemal mitycznej kreacji bohaterki utworu „Przez rzekę” sprzyja znikoma ilość informacji na jej temat. Niewiele wiedzą o niej bohaterowie utworu i równie niewiele dowiaduje się czytelnik.

Silny i agresywny pierwiastek żeński zderzając się z silnym pierwiastkiem męskim powoduje, że główny bohater zaczyna prowadzić walkę z Nadią. Narzucająca się siła, z którą mężczyzna ma do czynienia, jest według bohatera „mięsem, groźbą i chaosem” [9, s. 56]. Pojawia się więc pragnienie uwolnienia od tej destruktywnej kobiecej mocy, zagrażającej męskiej niezawisłości i wolności.

Proces zdobywania kobiet ukazany w utworach A. Stasiuka przebiega zwykle dwufazowo. W pierwszym etapie mężczyznom towarzyszy silna ekscytacja i energia, natomiast z chwilą zdobycia kobiety można zaobserwować drugą fazę związaną z utratą zainteresowania partnerką. Bohaterowie męscy wykreowani przez artystę postrzegają kobiety jako źródło zaspokojenia seksualnego, a w samym akcie miłosnym upatrują przeżyć metafizycznych i mistycznych. W jednym z opowiadań omawianego zbioru „Przez rzekę” bohater w miłosnym spotkaniu z Nadią próbuje doszukać się głębokich i wzniosłych odczuć, lecz rozczarowuje się, ponieważ doznania cielesne potrafią zaspokoić jedynie zmysły.

Inną bohaterką utworu „Przez rzekę” równie wartą uwagi jak Nadia jest Zula Egipt, dziewczyna o zjawiskowej urodzie, należąca do wielu mężczyzn – jak wiele innych bohaterek Stasiuka. Kobiecie tej nie odpowiada jednak narzucona z góry rola obiektu męskiego pożądania, dlatego znika bez śladu, wprawiając swoich kolegów w zakłopotanie. Należała do tych istot, których pojawienie uruchamia wyobraźnię. „<...> Wszystko <...> co nasze umysły były w stanie wyprodukować” [9, s. 87]. Zula miała tak silny wpływ na bohatera, że po jej zniknięciu mężczyzna poczuł się kompletnie zagubiony. Świadczą o tym słowa: „<...> Opuściła mnie odwaga i porzuciła wola” [9, s. 92].

Nieco inną kreacją kobiecej postaci jest małomówna bibliotekarka z prowincjonalnej miejscowości. Mimo że została przedstawiona jako nieśmiała i cicha postać, to jednak i ona potrafiła wywołać erotyczne uczucia w dorastającym młodzieńcu. Ciekawość bohatera związana z jej osobą narastała, do czasu, gdy pewnego dnia, „<...> Wyszła za mąż za milicjanta i wyjechała” [9, s. 13].

Odmiennością od reszty wiejskich kobiet ekscytuje Maryśka, młoda dziewczyna, bohaterka „Opowieści galicyjskich”. Jej postać została ukazana w niezwykle zmysłowym tańcu z Edkiem oraz w czasie wiejskiej zabawy. Ludzie przyglądający się śmiałym ruchom i ciału dziewczyny, plotkują o jej prowokacyjnym zachowaniu. Dostrzegali, że kobieta nie stwarza pozorów niewinności, a jej swoboda jest w tym środowisku czymś nowym i zaskakującym. Przekleństwem dziew-

czyny jest to, że osiągnęła niezależność, uwalniając się od stereotypowych ról żony i matki. Niezwykle kobiety często prezentuje pisarz w tańcu. Dzieje się tak w „Dukli”, gdzie ze wspomnień mężczyzny wyłania się obraz jego młodości i miłości. Jawi się ona jako niemalże mityczna postać, pływająca boso w lubieżnym zapamiętaniu: „<...> Tańczyła teraz w blasku własnego ciała i blasku przekleństwa” [6, s. 36].

To, co wywołuje zachwyt mężczyzn, jednocześnie budzi oburzenie społeczności, która chętnie i szybko osądza dziewczynę. Na przykładzie „Dukli” autor pokazuje, jakie konsekwencje może nieść ze sobą kobiecy erotyzm, który, według narratora jest „jakąś odmianą zła, odmianą, której możemy pragnąć tak, jakbyśmy pragnęli dobra” [6, s. 36].

W pisarstwie A. Stasiuka dostrzec można, że kobiety i mężczyzn dzieli swego rodzaju linia demarkacyjna, która niekiedy zamienia się w przepaść, w radykalny separatyzm płciowy. Ta reguła obejmuje teksty „miejskie”, „wiejskie”, a nawet „Duklę”, specyficzny traktat metafizyczny. Jednocześnie kobiety w tej książce są zepchnięte na margines świata przedstawionego i ujęte stereotypowo. Autor prezentuje w utworze taką stronę rzeczywistości, w której postacie kobiece stają się jedynie dodatkiem do męskiego uniwersum. Spojrzenie na świat, filozofia życia, mentalność i typ emocjonalności zaprezentowane zostały z męskiego punktu widzenia.

Wniosek. Mitologia męskości w twórczości A. Stasiuka jest tak niepodważalna, jak stabilna i trwała i stanowi niezależność męskiego świata. To powoduje, że bohaterowie-mężczyźni chętnie opuszczają dom, który postrzegany jest jako getto kobiecej rzeczywistości, wychodzą z kolegami na piwo czy wódkę, przesiadują w knajpach lub wyruszają na wyprawy autostopem lub pociągiem. Każda kolejna jego książka staje przestrzenią mężczyzn, niemal nieograniczoną, intrygującą i – co najważniejsze – niedostępną dla kobiet, ale i ten

świat w końcu wpisuje się w pewien ustalony rytm monotonii i przewidywalności.

Przeżycia kobiet, refleksje oraz meandry ich psychiki wyraźnie nie leżą w sferze zainteresowania artysty. Intelaktualizm oraz dylematy egzystencjalne przypisuje pisarz prawie wyłącznie mężczyznom, tworząc „mitologię męskości” we własnym wydaniu, która – mimo że niesprawiedliwa – to przecież zakorzeniona ciągle w stereotypach, pokutujących w społeczeństwie.

Nie da się kwestionować w twórczości A. Stasiuka wyrazistego podziału na kobiety i mężczyzn, dwa światy, które stykają się tylko okazjonalnie. Można to porównać do dwóch odrębnych cywilizacji, które dzieli czas, przestrzeń, emocjonalność wreszcie codzienne obowiązki. Bohaterowie płci męskiej zwykle dokonują ostrego podziału kobiet na przeciętne i niezwykle. Te ostatnie mogą wywierać duży wpływ na zachowanie mężczyzn i z powodzeniem sprowadzić ich do roli poddanych. W zetknięciu z niedostępnymi i dumnymi kobietami, nawet bohaterowie typu „macho” zrzekają się swej dominacji i władzy nad słabszą płcią.

A. Stasiuk dostrzega, że czas kobiet jest kulisty, o czym świadczy najlepiej cykliczność zarówno codziennych zajęć jak i powtarzalność procesów fizjologicznych, związanych z zaspokajaniem męskich potrzeb i rodzeniem dzieci. Kobięca fizyczność i uwikłanie w codzienność, w zajęcia, których nie mogą porzucić, skazuje bohaterki na przegraną w walce z mężczyznami o miejsce w świecie i o godność. Schematy społeczno-obyczajowe nie omijają również mężczyzn, którzy z reguły pełnią rolę ojców i mężów utrzymujących swe rodziny. Jednak krytyczny stosunek do kobiet, zaniżanie wartości pracy, którą codziennie wykonują oraz brak szacunku dla nich powoduje, że równorzędne współistnienie tych dwóch światów w rzeczywistości utworów A. Stasiuka ciągle wydaje się niemożliwe.

Literatura:

1. Budrowska K. Kobieta i stereotypy. Obraz kobiety w prozie polskiej po roku 1989. Białystok : Trans Humana, 2000. 192 s.
2. Dunin-Wąsowicz P. Oko smoka: literatura tzw. pokolenia „brulionu” wobec rzeczywistości PRL. Warszawa : Sic, 2000. 161 s.
3. Kartografowie dziwnych podróży : wypisy z polskiej krytyki literackiej XX wieku / Red. : M. Wyki. Kraków : Universitas, 2004. 619 s.
4. Literatura polska 1990–2000 / Red. : T. Cieślaka, K. Piętrych. T. 2. Kraków : Universitas, 2002. 460 s.
5. Stasiuk A. Biały kruk. Wołowiec : Czarne, 2011. 324 s.
6. Stasiuk A. Dukla. Wołowiec : Czarne, 2005. 192 s.
7. Stasiuk A. Jak zostałem pisarzem (próba autobiografii intelektualnej). Wołowiec : Czarne, 1998. 158 s.
8. Stasiuk A. Mury Hebronu. Warszawa : PIW, 1992. 180 s.
9. Stasiuk A. Przez rzekę. Wołowiec : Czarne, 1998. 164 s.

Źródła:

1a. Stasiuk A. Autorskie spotkanie w Zamojskim Domie Kultury (Zamość, Polska) dn., 07.09.2018 r.

Nanivskyy R. S. HOW ANDRZEJ STASIUK CREATED THE FEMALE IMAGE, BASED ON A SELECTION OF HIS WORKS

The article looks at the work of the famous modern writer-traveller Andrzej Stasiuk. In particular, the ways in which he created the female image by looking at selected examples of his characters. This review presents the views of well-known Polish critics and publicists such as Kinga Dunin, Paweł Dunin-Wąsowicz and Kamila Budrowska.

The essence of female characters is revealed through the following works: "White Raven" (1995), "Tales of Galicia" (1995), "Nine" (1999), "Dukla" (1997), "Winter" (2001), "The Walls of Hebron" (1992), "Across the River" (1996) and "How I Became a Writer (An Attempt at an intellectual Autobiography)" (1998).

An inherent feature present in the construction of Stasiuk's artistic world is a man around whom female characters "revolve", both objectively and subjectively. It may not be easy to ignore the autonomy of this male world, which additionally functions on realistic grounds. His characters are both mature men and young guys who drink cheap alcohol, discuss "tough" male topics and, as a rule, strictly categorise women into average and extraordinary. The latter group of women can have a great influence on the behaviour of men and successfully reduce them to the role of subjects. Faced with inaccessible and proud women, even macho heroes renounce their dominance and power over the opposite sex.

Stasiuk notes that women's time is spherical, as best evidenced by the cyclical nature of both daily activities and the repetition of physiological processes associated with meeting the needs of men and childbirth. Women's physicality and participation in everyday life, in activities that they cannot give up, condemn the protagonists to fail in the fight against men for a place in the world and for their dignity.

Social and moral patterns also affect men, who usually play the role of parents, and husbands who serve as breadwinners. However, the critical attitude towards women, the underestimation of the value of the work they do every day, and the lack of respect they receive, make the equal coexistence of these two worlds in the author's works still impossible.

Key words: Andrzej Stasiuk, heroine, woman, creation, image, identity, literary work.